

‘Delend in beweging blijven’ Over doorgaan en delen

Peter den Hoedt

Doorgaan en delen is de Nederlandse doorvertaling van *do it again*, het laatste kernthema in de fresh expressions journey.¹ Deze pioniersreis heeft geen eindbestemming. Het is de bedoeling dat er steeds weer nieuwe proefplekken ontstaan (*delen*), terwijl oudere kerkplekken blijven bestaan (*doorgaan*). Dit artikel richt zich vooral op *delen*. Oudere proefplekken kunnen dat doen door nieuwe proefplekken te (helpen) starten en door breder in de kerk geleerde lessen of ontwikkelde concepten te *delen*. Op die manier blijven ze bijdragen aan de groei van de kerk als brede beweging van hoop voor de wereld.

Rond kerkelijke *vernieuwing en vermenigvuldiging* bestaan verschillende paradigma's. Eeuwenlang was het institutionele paradigma dominant. Dat ontstond toen het christendom staatsgodsdienst werd in het Romeinse rijk. De kerk werd gezien als één universeel instituut. Nieuwe mensen en gemeenten werden toegevoegd aan dit instituut. Zij voegden zich daarvoor naar de gevestigde kerk-orde. Zolang kerkelijke betrokkenheid voor veel mensen vanzelfsprekend was, kon de kerk zich richten op instandhouding van het instituut. Toen die vanzelfsprekendheid minder werd, ontstond het paradigma van kerkgroei. Met kerkelijke *vernieuwing* probeerde men de aantrekkingskracht van gevestigde gemeenten te vergroten.

Na verloop van tijd werd duidelijk dat alleen kerkvernieuwing niet voldoende was om mensen weer in de kerk te krijgen. Dit leidde tot het paradigma van kerkplanting. Naast *vernieuwing* kwam er aandacht voor *vermenigvuldiging*. Er werden nieuwe gemeenten ‘geplant’ om nieuwe mensen bij de kerk te betrekken. Hierbij ging het niet zozeer om nieuwe vormen van kerk-zijn. Nieuwe gemeenten ontwikkelden zich min of meer naar het model van hun zendende kerk. Vaak wel in een gemoderniseerd jasje.

Een veelgebruikte metafoer bij kerkplanting is de appelboom. Die is bedoeld om met zijn appels nieuwe appelbomen voort te brengen.² Maar het inzicht is gegroeid dat er in een gesegmenteerde samenleving ook andere vruchtbomen nodig zijn. Met diverse kerkplekken kan dan tegen diverse bevolkingsgroepen gezegd worden: ‘proef en geniet de goedheid van de HEER’.³ In iedere context moet gezocht worden naar een passende kerkvorm.⁴ Dit inzicht heeft geleid tot het paradigma van voortplanting.⁵ Het voortbrengen van nieuw kerkelijk leven wordt in deze kerkvisie gezien als wezenlijk onderdeel van kerk-zijn in relatie tot God en de context. En zoals bij menselijke voortplanting elk kind een eigen identiteit ontwikkelt door een mix van genetische- en omgevingsfactoren, zo ontwikkelt bij kerkelijke voortplanting elke kerkplek een eigen identiteit door een combinatie van goddelijke, kerkelijke, persoonlijke en contextuele invloeden.⁶

In de Pionierende Beweging van Proefplekken is het paradigma van contextueel kerkelijke voortplanting leidend. Maar in contexten waar dat passend is, vindt ook klassieke kerkplanting plaats. Daarnaast wordt met geleerde lessen en nieuwe concepten bijgedragen aan de vernieuwing van het gevestigde kerk-zijn. De verschillende paradigma's versterken elkaar. Het kernthema *doorgaan en delen* staat hierbij voor het *vruchtbaar voortbestaan* en de *vermenigvuldiging* van proefplekken die volwassen worden. In dit artikel wordt gezocht naar Bijbelse principes en historische patronen bij het *doorgaan en delen* van Gods volk als beweging van hoop voor de wereld. Daarna worden helpende factoren benoemd voor het *doorgaan en delen* bij proefplekken. Het artikel sluit af met een oproep aan de kerk om een *doorgaande beweging* van hoop voor de wereld te zijn, door in al haar verschijningsvormen te *blijven delen*.

¹ <https://freshexpressions.org.uk/> (geraadpleegd 18 april 2025)

² Vergelijk Donald McGavran: 'De ultieme vrucht van een appelboom is niet de appel, maar een nieuwe appelboom'. Aangehaald in Christian Schwarz, *Die dritte Reformation. Paradigmenwechsel in der Kirche*. Emmelsbühl: C&P Verlag 1993, p. 291.

³ Psalm 34:9

⁴ Michael Moynagh with Philip Harrold, *Church for Every Context. An Introduction to Theology and Practice*. London: SCM Press 2012.

⁵ Hierover schrijft George Lings in zijn boek *Reproducing Churches. The Bible Reading Fellowship, 2017*

⁶ Deze viervoudige beïnvloeding wordt tijdens het pionieren bewust gezocht met het [viervoudig luisteren](#); gericht op God, de bredere kerk, de eigen groep en de omgeving (website geraadpleegd op 16 april 2026).

Doorgaan en delen in de Bijbel

Het kernthema *doorgaan en delen* komt in de Bijbel niet voor. Wel zijn er Bijbelse uitgangspunten die aandacht vragen voor het *voortbestaan* en de *vermenigvuldiging* van Gods volk als beweging van hoop voor de wereld. Dat begint meteen al in het eerste hoofdstuk van de Bijbel. Nadat God de mensen schiep als beeld dragers van Zichzelf, zegende Hij hen en zei: 'Wees vruchtbaar en word talrijk, bevolk de aarde en breng haar onder je gezag'.⁷ Talrijk worden en de aarde bevolken deden ze. Maar als representanten en rentmeesters namens God de aarde beheren, deden ze niet. De mensheid maakte zich van God los en maakte er een puinhoop van op aarde. Daarom wordt een paar hoofdstukken verder Abraham geroepen om een *pioniersreis* te beginnen. God belooft dan dat dit zal leiden tot een gezegend volk (*doorgaan*), waardoor alle volken op aarde gezegend zullen worden (*delen*).⁸ In het laatste Bijbelboek staat hoe God zo de oorspronkelijke roeping van de mensheid herstelt. Uit alle volken en contexten vormt Hij met het N/nageslacht van Abraham een universeel volk van dienaren die Hem vereren en als koningen regeren.⁹

Als je de geschiedenis van het volk Israël leest door de lens van het Nieuwe Testament, kun je zeggen dat het *doorgaan* van dit uitverkoren volk als doel had om zegen te *delen* met alle volken.¹⁰ In de loop van de geschiedenis kwam de focus echter steeds meer te liggen op het *voortbestaan* van het eigen volk. Daar werd een religieuze vorm aan gegeven. Alles leek bij Israël om de tempel van de HEER te draaien. Maar in werkelijkheid ging het om eigenbelang. Naast de zelfgerichte tempeldienst werd ook nog het belang van anderen geschaad in plaats van gediend. Hierdoor werd de tempel volgens Jeremia een 'rovershol'.¹¹

Jezus haakte aan bij Jeremia, toen Hij de religieuze leiders van Zijn tijd ervan beschuldigde dat ook zij de tempel tot een 'rovershol' maakten.¹² Zo was de tempelmarkt een plaats van onrecht geworden, omdat misbruik werd gemaakt van het monopolie dat markthandelaren hadden op goedgekeurde offerdieren voor de offerdienst. Daarnaast konden geldwisselaars de wisselkoers hoog houden, omdat alleen hun munteenheden werden toegelaten in de tempel. Tegelijk onderstreepte Jezus met een citaat van Jesaja dat de focus te veel op het eigen volk was komen te liggen: 'Mijn huis moet voor alle volken een huis van gebed zijn.' Op grond van het Oude Testament verzette Jezus zich tegen religieus nationalisme. Aandacht voor het *doorgaan* van het eigen volk was goed, maar dit mocht niet ten koste gaan van de roeping om zegen te *delen* met alle volken. Juist daarvoor was Gods volk uitverkoren. Als Volksvertegenwoordiger kwam Jezus deze uitverkiezing daarom Nieuw Leven inblazen. Over Hem profeteerde Jesaja: 'Ik neem je in dienst voor Mijn verbond met het volk (doorgaan) en maak je tot een licht voor alle volken' (*delen*).¹³

Als de leiders aan Jezus een teken vragen om te bewijzen dat Hij bevoegd is voor Zijn zeer controversiële daden en uitspraken in de tempel, zegt Hij: 'Breek deze tempel maar af, en Ik zal hem in drie dagen weer opbouwen.' Hiermee bedoelde Hij zijn lichaam, waarmee Hij de vervulling van de tempeldienst op zich nam.¹⁴ Petrus pakt deze lijn van vervulling op als hij het heeft over de bouw van een geestelijke tempel.¹⁵ Straks meer daarover, maar eerst iets over het afbreken van de oude tempel. Dat gaat namelijk vooraf aan het opbouwen van de nieuwe en daarin schuilt ook een betekenisvolle parallel voor kerkplekken.

⁷ Genesis 1:28

⁸ Genesis 12:2-3

⁹ Openbaring 7:9 en 22:3, 5

¹⁰ Dit blijkt niet alleen pas in het Nieuwe Testament. Ook in bijvoorbeeld Psalm 67 wordt duidelijk dat Gods volk zegen ontvangt om voor 'alle volken' tot zegen te zijn. Verder is er in Jesaja 42:6 en 49:6 sprake van dat Israël voor 'alle volken' een licht zal zijn, 'opdat de redding die God brengen zal tot aan de einden der aarde reikt'. Hierbij wordt er gesproken over een 'dienaar'. In het Nieuwe Testament wordt dit op Jezus betrokken, die als Messias van Israël de zegen verwerft namens zijn volk en die dit via zijn navolgers deelt met 'alle volken'. In Handelingen 13:47 wordt het ook toegepast op de apostolische wending naar de niet-Joden.

¹¹ In Jeremia 7 wordt gezegd dat het zonder de bijbehorende levensstijl voor het volk Israël zinloos is om te vertrouwen op de tempeldienst: 'Dit zegt de HEER van de hemelse machten, de God van Israël: Beter je leven, dan mogen jullie in dit land blijven wonen. Vertrouw niet op die bedrieglijke leus: "Dit is de tempel van de HEER! De tempel van de HEER! De tempel van de HEER!"' (vers 3 en 4)

¹² Marcus 11:17. Zie over de 'tempelreiniging' ook Matteüs 21:12-17, Lucas 19:45-48 en Johannes 2:13-22.

¹³ De citaten uit Jesaja in deze alinea betreffen respectievelijk hoofdstuk 56:7 en 42:6. Zie bij de laatste ook 49:6.

¹⁴ Johannes 2:19-22

¹⁵ I Petrus 2:5

Delen doe je volgens Jezus door jezelf of wat je voor jezelf hebt te laten (af)breken. Een van de manieren waarop Hij dit duidelijk maakte, was met een wonderbaarlijke voedselvermenigvuldiging.¹⁶ De leerlingen kregen de opdracht om de menigte eten te geven. Daarvoor moesten ze het beperkte dat ze zelf hadden aan Jezus geven, om het onder Gods zegen te laten breken met het oog op *delen*. Deze lijn van geven en breken met het oog op *delen* trok Jezus door toen Hij zei dat een graankorrel alleen vrucht kan dragen als hij in de aarde valt en sterft.¹⁷ Dit heeft Hij Zelf in praktijk gebracht aan het kruis en tegen zijn volgelingen zei Hij hierover: 'Wie niet zijn kruis draagt en achter Mij aan komt, kan niet mijn leerling zijn.'¹⁸ Alles waar Jezus voor staat, wijst erop dat *vermenigvuldiging* samenhangt met zelfovergave in liefde en vertrouwen.

Terug naar de bouw van een geestelijke tempel. Daarin ligt de diepste bestaansreden voor elke kerkplek en de belangrijkste motivatie om te blijven doorgaan met *delen*. In een tempel draait het om verbinding tussen hemel en aarde. Als Messias van Israël herstelde Jezus deze verbinding in Zichzelf. Sindsdien is de kerk, als het 'lichaam van Christus' en als 'tempel van de heilige Geest', geroepen om dit herstel te *delen* met alle volken, in elke context. Paulus schreef hierover: 'Wijzelf zijn de tempel van de levende God, zoals God heeft gezegd: 'Ik zal bij hen wonen en in hun midden verkeren, Ik zal hun God zijn en zij mijn volk.'¹⁹ De geestelijke tempel wordt door God gebouwd met mensen die Hij als levende stenen heeft geheiligd. Zij zijn Gods woonplaats op aarde. In hen en in hun midden komen hemel en aarde samen. Ze vormen het 'koninklijk priesterschap' dat God al voor ogen had toen Hij de mensheid schiep en Israël riep.²⁰ Door nu mensen uit alle volken en contexten tot koninklijke priesters te maken, vormt Christus een universeel koninkrijk als vernieuwde mensheid in het verlengde van Israël. Daarin staat de troon van God centraal. Daaromheen staan dienaren die Hem vereren en namens Hem regeren; op aarde zoals in de hemel.²¹

Het 'koninklijk priesterschap' heeft twee focuspunten: God vereren (eredienst) en Hem representeren (werelddienst).²² In artikel IV van de protestantse kerkorde staat daarom dat de gemeente gehoor geeft aan haar roeping door 'alles te richten op de lofprijzing van de Naam des Heren en dienst in de wereld.' Dienst is de vorm waarin het koninklijk representeren van God in de wereld tot uiting komt. Pioniers en kerkmensen die gehoor geven aan deze roeping, stellen zich in dienst van God, als een levend, heilig en Hem welgevallig offer. Dat is hun ware eredienst. Ze laten zich niet vormen door de wereld, maar door de vernieuwing van hun gezindheid. Zo ontdekken ze wat God wil en wat goed, volmaakt en Hem welgevallig is. Hierbij is hun gebed: 'Laat Uw Naam geheiligd en Uw wil gedaan worden op aarde zoals in de hemel.'²³

Eredienst rond Gods Naam en werelddienst rond Gods wil zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Eredienst is gericht op de eenwording van mensen met de Drie-ene God. De Drievuldige Gemeenschap van Vader, Zoon en Geest mondt uit in de schepping, verlossing en voltooiing van de wereld. Naarmate mensen meer betrokken worden in Gods Gemeenschap, worden ze ook meer betrokken in Zijn missie.²⁴ Eredienst stimuleert en stuurt werelddienst, omdat mensen meer één van Geest worden met God. Zonder eredienst stagneert of seculariseert hun werelddienst. Dan zal ook het *delen* niet doorgaan.

¹⁶ Marcus beschrijft er twee, in hoofdstuk 6:32-44 en in hoofdstuk 8:1-16

¹⁷ Johannes 12:20-26. Jezus gebruikt deze illustratie als er een groepje Grieken in beeld komt. Hij beseft dan dat het moment is aangebroken waarop zijn missie, vanuit Israël, wereldwijde implicaties zal krijgen, voor alle volken.

¹⁸ Lukas 14:27

¹⁹ 2 Korintiërs 6:16

²⁰ I Petrus 2:4-9. Dit hele gedeelte gaat over de bouw van een geestelijke tempel en de vorming van een heilig volk dat net als Israël geroepen is om een koninkrijk van priesters te zijn. Zie voor de roeping van Israël Exodus 19:5-6.

²¹ Openbaring 5:10, 7:9, 22:3, 5 en Matteüs 6:10

²² Tom Wright noemt dit het roepingsverbond. Over de samenhang tussen vereren en representeren schrijft hij: 'Mensen kunnen alleen namens God handelen, en ernstige ontaarding is alleen te vermijden, als aanbidding voorafgaat aan hun handelen. Alleen wie de Schepper eer bewijst zal nederig genoeg zijn voor rentmeesterschap.' Tom Wright, *Goede Vrijdag. De dag dat de revolutie begon*. Franeker: Uitgeverij Van Wijnen, 2018. De woorden 'op aarde zoals in de hemel' komen uit het 'Onze Vader' (Matteüs 6:10). Zie hierbij ook Kolossenzen 3. Dat hoofdstuk begint met de oproep: 'Richt u op wat boven is, niet op wat op aarde is.' Maar vervolgens gaat het over een leven op aarde dat getekend wordt door de hemel. Zie over eredienst en werelddienst verder het hoofdstuk 'Van U is het koninkrijk' in de jongste [Visienota van de Protestantse Kerk](#) (geraadpleegd 18 april 2025).

²³ Romeinen 12:1-2 en Matteüs 6:9-10

²⁴ Zie hierover hoofdstuk 4 van George Lings, *Reproducing Churches. The Bible Reading Fellowship, 2017*

Doorgaan en delen in de kerkgeschiedenis

De eerste kerkplek waar *delen door te breken* in praktijk werd gebracht, was de gemeente in Jeruzalem. Toen daar een vervolging uitbrak, raakten gemeenteleden overal verspreid.²⁵ Vervolgens werden leiders *gedeeld* om nieuwe kerkplekken te steunen die elders ontstonden. Bij het *delen* in relatie tot niet-Joden bleef de gemeente in Jeruzalem zelf ook nauw betrokken.²⁶ Toen deze gemeente na veertig jaar alweer werd ‘opgeheven’, omdat Jeruzalem werd verwoest door de Romeinen, bleef het *delen* doorgaan. Er was een cultuur van *vermenigvuldiging* ontstaan. Daarin was vrucht dragen belangrijker dan *voortbestaan*.²⁷

Door de cultuur van *vermenigvuldiging* ging de beweging van hoop razendsnel de wereld over. Maar net als voorheen Israël, raakte ook de kerk na verloop van tijd in zichzelf gekeerd. Het accent kwam steeds meer en steeds weer te liggen op het eigen *voortbestaan*. Hierbij past de metafoor van een vulkaan. Als die uitbarst, dan stroomt er vloeibaar magma uit. Maar na verloop van tijd koelt dat af. Het magma wordt stroperig en uiteindelijk versteent het. De beweging van hoop, die bij Abraham begon, liep vast doordat het volk Israël niet beantwoordde aan de roeping om voor alle volken een zegen te zijn. Jezus bracht de beweging van hoop voor de wereld weer op gang. Dit leidde tot de eerste ‘vulkaanuitbarsting’ van de heilige Geest tijdens het Pinksterfeest. Maar daarna waren er telkens weer nieuwe uitbarstingen nodig om de beweging verder te brengen. Dit patroon bleef en blijft zich de hele kerkgeschiedenis herhalen.

Telkens als de beweging van hoop tot stilstand dreigt te komen, ontstaan er vernieuwingsbewegingen. Meestal naast of in de marge van de gevestigde kerk en vaak met verlies van verbinding. Vernieuwers hebben namelijk de neiging om te denken dat de kerkgeschiedenis bij hen begint, terwijl conservatoren geneigd zijn om reformatoren af te schrijven. Oud en nieuw raken elkaar hierdoor makkelijk kwijt. De Reformatie was ook een vernieuwingsbeweging die de verbinding met de gevestigde (Rooms-Katholieke) kerk verloor. Toen deze vurige ‘magmastrroom’ afkoelde, ontstonden er nieuwe bewegingen, zoals het Réveil en The Great Awakening. Maar elke vernieuwingsbeweging koelt uiteindelijk weer af. Daarna is het wachten op een volgende ‘vulkaanuitbarsting’, waardoor het *delen* kan doorgaan.

Doorgaan en delen in de Pionierende Beweging van Proefplekken

In 2004 publiceerde de Archbishop of Canterbury's Council on Mission and Public Affairs van de Church of England het Mission-Shaped Church Report.²⁸ Hiermee werd ruim baan gegeven aan Fresh Expressions of Church om te gaan pionieren met nieuwe vormen van kerk-zijn. Dit groeide uit tot een interkerkelijke en internationale beweging. Geïnspireerd door Engeland werd in Nederland de Pionierende Beweging van Proefplekken gestart. Deze beweging was aanvankelijk in de marge begonnen, maar werd omarmd door het hart van de gevestigde kerk. Er werd een stevig mandaat en steun aan gegeven door de Protestantse Kerk. Kleinere gereformeerde kerken waren toen al actief op het gebied van kerkplanting.²⁹ Zij lieten zich hierbij onder andere inspireren door City to City Europe.³⁰ Tegenwoordig lopen beide bewegingen door elkaar en zijn de grenzen tussen pionieren, kerkplanting en kerkvernieuwing vloeïend geworden.

²⁵ Handelingen 8:1, 4 en 11:19.

²⁶ Vanwege de vervolging ging Filippus vanuit Jeruzalem *delen* in Samaria (Handelingen 8:5). Velen kwamen daar tot geloof. Petrus en Johannes gingen toen vanuit Jeruzalem op ‘visitatie’ (8:14). In Jeruzalem werd de bediening van Paulus bevestigd (9:26-28). Het inzicht dat Petrus opdeed in Joppe en Caesarea, dat niet-Joden voortaan volwaardig deel kunnen zijn van Gods vernieuwde verbondsvolk, werd eveneens in Jeruzalem bekrachtigd (11:1-18). Toen in Antiochië veel niet-Joodse mensen tot geloof kwamen, werd Barnabas vanuit Jeruzalem gestuurd om te helpen dat in goede banen te leiden (11:22). Later volgden er profeten vanuit Jeruzalem. Dit leidde tot wederkerigheid, omdat Antiochië besloot Jeruzalem te gaan steunen (11:27-29). Blijvend gedeelde verantwoordelijkheid voor het pionieren werd zichtbaar toen in Jeruzalem een bijeenkomst werd belegd rond het grote contextualisatie-vraagstuk in welke mate en op welke manier niet-Joden de Joodse wetten moesten naleven (15:1-35).

²⁷ Zie Michael Moynagh, [Godsend](#). Z.p.:Fresh Expression Limited 2021, p. 144,145 (geraadpleegd 18 april 2025).

²⁸ <https://www.churchpublishing.org/missionshapedchurch> (geraadpleegd 4 juni 2025).

²⁹ De evangelische beweging wordt hier buiten beschouwing gelaten, omdat dit artikel zich richt op pionieren en vermenigvuldigen vanuit gevestigde kerken. Als bijlage bij dit artikel is wel een ‘[reflectief observatieverslag](#)’ over [Mozaiek](#) geschreven, met daarbij een werkvorm om wellicht iets van deze snelgroeiende beweging te leren.

³⁰ <https://www.citytocityeurope.com/>

Het is ongeveer 20 jaar geleden dat de Protestantse Kerk begon met pionieren.³¹ Het is daarom tijd voor de vraag hoe het gaat met *doorgaan en delen*. Dit staat aan het eind van de pioniersreis.³² Het is meestal niet het eerste waar pioniers aan denken en als ze wel zover zijn, ligt de focus meestal op *doorgaan*. Veel gevorderde proefplekken hebben de handen nog vol aan het eigen *voortbestaan*. Het *delen* van geleerde lessen wordt wel veel gedaan. Zeker tussen proefplekken onderling. Er worden ook lessen en concepten *gedeeld* met de gevestigde kerk. Regelmatig wordt ergens een concept toegepast dat door een proefplek elders is ontwikkeld.³³ Door het Landelijk Team Pionieren worden lessen en concepten zelfs internationaal *gedeeld*. Maar *delen* door vanuit een gevorderde proefplek een volgende proefplek te (helpen) starten, gebeurt nog niet zo vaak. Hiervan zijn slechts enkele voorbeelden te noemen.³⁴

De eerste proefplek die *doorgaan en delen* in praktijk bracht, was CrossPoint in Nieuw Venneep. Dit was een klassieke kerkplanting in een Vinexwijk. Daaruit ontstond een nieuwe gemeente. Maar men ontdekte al snel dat deze gemeente niet de juiste vorm had om met een groep stathouders in de wijk te kunnen pionieren. Daarom startte de primaire pionier vanuit CrossPoint een nieuwe pioniersreis met deze groep. Hieruit ontstond House of Joy.

Een andere proefplek die naast *doorgaan* tot *delen* kwam, was Geloven in Spangen. Daar lag de focus op één specifieke stadswijk in Rotterdam. Om van betekenis te kunnen zijn voor een andere stadswijk, was er een nieuwe pioniersreis nodig. Daarom werd de eerste pionier vanuit Spangen uitgezonden naar de naastgelegen wijk Bosdorp-Tussendijken. Hieruit ontstond toen Geloven in BoTu. Inmiddels zijn er meerdere nieuwe initiatieven gestart. Daarbij wordt onder de paraplu van Geloven Dichtbij ook *gedeeld* met gevestigde gemeenten. Vooral door hen te helpen met *doorgaan*.

Twee voorbeelden van gevestigde gemeenten die *doorgaan en delen* in praktijk brengen, zijn het Noorderlicht in Rotterdam en de Nieuwe Kerk in Utrecht. Beiden zijn te typeren als een succesvolle doorstart van een sterk vergrijsde krimpgemeente. Ze begonnen met wat in dit artikel het paradigma van *kerkvernieuwing* wordt genoemd. Vervolgens werd het paradigma van *kerkplanting* toegepast in de kerkgebouwen van omringende krimpgemeenten. Hierdoor heeft het Noorderlicht nu inmiddels zes locaties in en rond Rotterdam. De Nieuwe Kerk heeft er op deze manier twee locaties bij gekregen en pioniert daarnaast ook met proefplekken.

Toekomstgerichte vermenigvuldiging van kerkplekken

Misschien hoeft niet elke proefplek een nieuwe proefplek voort te brengen. Maar als voortplanting tot het wezen van de kerk behoort,³⁵ dan is wel de vraag hoe elke kerkplek vruchtbaar kan blijven bijdragen aan de groei van de kerk als brede beweging van hoop voor de wereld.

In essentie gaat het bij *doorgaan en delen* niet om de groei van de kerk, maar om hoop voor de wereld. Die hoop is volgens het slothoofdstuk van de Bijbel gelegen in een rivier van levengevend en genezend water. Deze rivier, die ontspringt aan de troon van God, maakt het op aarde zoals in de hemel. Rond de troon bevinden zich Gods dienaren die Hem vereren en als koningen namens Hem regeren. Over hen zei Jezus: 'Rivieren van levend water zullen stromen uit het hart van wie in Mij gelooft.' Hiermee doelde Hij op de Geest door Wie gelovigen deel zouden krijgen aan de goddelijke natuur. Het aardse streven leidt ook bij kerk-zijn tot de dood, maar het streven waartoe de Geest aanzet leidt tot nieuw leven.³⁶

³¹ Al in haar eerste visienota van 2005 constateert de Protestantse Kerk dat het niet lukt om de volle breedte van de Nederlandse samenleving te bereiken met de bestaande kerkvormen. Dit was de aanleiding om te gaan investeren in nieuwe vormen van kerk-zijn. In 2019 werd dit verder uitgewerkt in de nota [Mozaïek van kerkplekken](#).

³² Meer over de pioniersreis is te lezen in [de online leeromgeving voor pioniers](#). (Geraadpleegd op 16 april 2026)

³³ Een bekend voorbeeld hiervan is 'Kliederkerk'. Dit concept, dat in Engeland werd ontwikkeld onder de naam 'Messy Church', wordt inmiddels op honderden plekken in Nederland toegepast.

³⁴ In 2026 zal er meer onderzoek gedaan worden naar de praktijk van vermenigvuldiging bij proefplekken.

³⁵ George Lings, *Reproducing Churches. The Bible Reading Fellowship, 2017*

³⁶ Zie als bronnen voor deze alinea Openbaring 22:1-5; Johannes 7:38-39, 2 Petrus 1:3-4 en Romeinen 8:6.

Volgens Paulus ontvangen gelovigen de Geest als voorschot op hun erfenis. Het is dus nog een voorlopige voorziening. Daarom ziet de schepping reikhalzend uit naar de dag waarop de Gods Geest ten volle vanuit het hart van Gods kinderen de wereld in stroomt. Dan zal kennis van Gods majesteit de aarde vervullen, zoals het water de bodem van de zee bedekt. God zal dan alles in allen zijn en de hele schepping zal *delen* in de vrijheid en luister die Gods kinderen geschonken wordt.³⁷

Intussen worden Gods kinderen in ere(n) hersteld. Als Zijn dienaren zullen ze Hem vereren en koninklijk namens Hem regeren. Dat is nog toekomstmuziek, maar de toekomst komt hen al tegemoet als ze samen *kerk-zijn vormgeven*.³⁸ Volgens de kerkorde van de Protestantse Kerk is het daarbij hun roeping om 'alles te richten op de lofprijzing van Gods Naam en dienst in de wereld'. Hoe meer diverse kerkplekken er zijn waar mensen in allerlei contexten verschillend kunnen vormgeven aan 'eer-en-dienst', hoe meer er nu al iets zichtbaar wordt van Gods toekomst; op aarde zoals in de hemel. Daarom geven proefplekken met *doorgaan en delen* toekomstgericht gehoor aan de opdracht die God Zijn kinderen in het begin al gaf: 'Wees vruchtbaar en word talrijk, bevolk de aarde en breng haar onder je gezag'.³⁹

Helpende factoren bij doorgaan en delen

Op basis van Simon Sineks golden circle (waarom, hoe en wat) kun je zeggen dat dit artikel vooral gaat over het waarom van *doorgaan en delen*.⁴⁰ Het doel is: blijven bijdragen aan de groei van de kerk als een brede beweging van hoop voor de wereld. Over het hoe en wat gaat het in ander materiaal.⁴¹ Voor een meer praktische toepassing en toerusting rond helpende factoren kan daar dus naar verwezen worden.

Enkele wezenlijke factoren die helpen bij het *doorgaan en delen* zijn:

- Verbinding met God blijven zoeken en inspelen op de dingen die Hij zelf doet (*missio Dei*).
- Blijven luisteren in de omgeving en daarbij een missionaire focus houden.
- Blijven investeren in het kernteam en in wederkerige relaties met de bredere kerk.
- Vasthouden aan tradities en tegelijk inzetten op verandering; continuïteit en vernieuwing.
- Investeren in geestelijke vorming en leiderschapsontwikkeling met nieuwe betrokkenen.
- Eigen inkomsten genereren en zelf bestuurlijke verantwoordelijkheid nemen.
- Het geheel niet zwaarder maken dan je op langere termijn kunt dragen.

Een gunnende houding tussen kerkplekken is ook een helpende factor bij *doorgaan en delen*. Als kerkplek heb je weinig invloed op de houding van anderen. Maar je kunt wel werken aan je eigen gunfactor. Dat doe je door je constructief en coöperatief op te stellen en door duidelijk te maken wat je toegevoegde waarde is in het bredere kerkmozaïek. Daarin is het belangrijk om samen te werken aan een cultuur van wederzijds waarden en gunnen. Het hoofdartikel bij het thema *sterke samenwerking* gaat hierover.⁴²

Een voorbeeld van een gemeente met een gunnende houding was de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt in Zeist. Toen die moest worden opgeheven, gaf zij het resterende geld mee aan haar leden. Dit was bedoeld voor de nieuwe gemeenten waarbij zij zich zouden gaan aansluiten. Een kerkplek kan dus zelfs gunnend sterven. Maar gunnend kerk-zijn kan natuurlijk ook terwijl je *doorgaat*. Door iets van jezelf op te geven voor andere kerkplekken. Je kunt bijvoorbeeld eigen leden (tijdelijk) uitlenen aan of uitzenden naar een startende proefplek of een verzwakte gemeente. Ook kun je materialen of ruimtes beschikbaar stellen of een andere kerkplek financieel ondersteunen.

³⁷ Zie als bronnen voor deze alinea Efeziërs 1:13-14; Romeinen 8:19-24, 1 Korintiërs 15:28 en Habakuk 2:14.

³⁸ Zie hierover de [betreffende themapagina](#) in de online leeromgeving (geraadpleegd op 28 april 2026).

³⁹ Genesis 1:28

⁴⁰ [De Golden Circle van Simon Sinek. Waarom doe je wat je doet?](#) (geraadpleegd 18 april 2025)

⁴¹ [Doorgaan & Delen | Protestantse Kerk in Nederland](#) (geraadpleegd 18 april 2025)

⁴² Dit artikel kan gedownload worden op [de betreffende themapagina](#) (geraadpleegd op 16 april 2026).

Als bredere kerk samen delend in beweging blijven

Dit artikel is een pleidooi voor de kerk als een brede beweging van hoop voor de wereld. De kerk moet *delend in beweging blijven* en niet in zichzelf gekeerd raken rond het eigen *voortbestaan*. Tegelijk kan de kerk niet blijven *delen* zonder kerkplekken die *doorgaan*. Beide elementen zijn nodig. *Vermenigvuldiging* van proefplekken kan niet zonder het *vruchtbaar voortbestaan* van de kerk als geheel.

Pioniers hebben soms de neiging om zich af te zetten tegen de gevestigde kerk-orde. In een bepaalde ontwikkelingsfase is dat gezond. Zo is het ook gezond als pubers zich afzetten tegen hun ouders om een eigen identiteit te ontwikkelen. Maar zoals de organisatiedeskundige Stephen Covey heeft gezegd, is er pas sprake van volwassenheid als je vanuit onafhankelijkheid komt tot wederzijdse afhankelijkheid en synergie.⁴³ Nieuwe kerkplekken kunnen *delen* in praktijk brengen door nieuwe proefplekken te (helpen) starten, maar ook door gevestigde gemeenten te helpen die moeite hebben met *doorgaan*. Dan wordt wederzijdse afhankelijkheid werkelijkheid.

De kerk is een levend lichaam waarin verschillende kerkplekken elkaar nodig hebben als verschillende lichaamsdelen. Dit beeld geeft ook ontspanning als er nieuwe kerkplekken verschijnen, terwijl oudere kwijnen en verdwijnen. In een lichaam ontstaan namelijk voortdurend nieuwe cellen die na verloop van tijd weer vervangen worden. Het totale kerk-zijn zo beschouwen, als een levend lichaam, ecosysteem of dynamisch mozaïek van kerkplekken, moet ecclesiologisch nog verder doordacht worden.⁴⁴

Verder lezen

- Taco Koster, [Doorgaan en delen in praktijk brengen](#) 2024. Een praktijkgericht artikel waarin de docerende inhoud van de online leersessies voor lokale pionierteams bij elkaar wordt gebracht.
- Peter den Hoedt, [De praktijk van doorgaan en delen bij Mozaïek](#) 2025. Een waarderend lerende observatie, gericht op de doorgaande *vermenigvuldiging* in de Mozaïek-beweging.
- Michael Moynagh with Philip Harrold, *Church for Every Context. An Introduction to Theology and Practice*. London: SCM Press 2012.
- George Lings, *Reproducing Churches*. The Bible Reading Fellowship, 2017. In dit boek wordt het paradigma van kerkelijke voortplanting theologisch en ecclesiologisch onderzocht en uitgewerkt.
- Tom Wright, *Goede Vrijdag. De dag dat de revolutie begon*, Franeker: Uitgeverij van Wijnen 2018. Met name deel 4, vanaf pagina 341.
- Stefan Paas, *Church Planting in the Secular West. Learning from the European Experience*. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company 2016.
- Christian A. Schwarz, Christoph Schalk, *De praktijk van de natuurlijke gemeenteontwikkeling*, Hoornaar: Gideon 1997, met name p. 136-146

⁴³ [Stephen Covey's 7 Eigenschappen | Samenvatting](#). Het gaat in deze verwijzing om de eigenschappen 4, 5 en 6. Zie hiervoor ook de [webpagina bij het kernthema 'sterke samenwerking'](#) en het verdiepende artikel dat daar te vinden is. (Beide links geraadpleegd op 18 april 2025)

⁴⁴ Het was Henk de Roest die in *Huis voor de ziel. Gedachten over de kerk voor binnen en buiten* (Zoetermeer: Meinema 2010) het begrip 'kerkplekken' introduceerde. De Protestantse Kerk heeft dit overgenomen in de nota [Mozaïek van kerkplekken](#) uit 2019 (geraadpleegd 18 april 2025). Voor een beschrijving van de ontwikkeling van de kerk als levend lichaam, inclusief eerste gedachten over cellen die afsterven, zie Rein Brouwer e.a, *Levend lichaam. Dynamiek van christelijke geloofsgemeenschappen in Nederland*. Kampen: Kok 2007. Een recent hierover gaat, is van Ed Olsworth-Peters, *Mixed Ecology. Inhabiting an Integrated Church*, London: SCPK, 2024. In *Church for Every Context* schreef Michael Moynagh ter afsluiting een hoofdstuk over het ontwikkelen van een 'mixed economy of church'. Dat was toen de meest gangbare, internationale aanduiding voor de kerk als mozaïek van kerkplekken.